

WELTVEREINIGUNG DER EHEMALIGEN POLITISCHEN HÄFTLINGE
ASSOCIATION MONDIALE DES ANCIENS PRISONNIERS POLITIQUES
WORLD ASSOCIATION OF FORMER POLITICAL PRISONERS

SVETOVÉ ZDRUŽENIE BÝVALÝCH POLITICKÝCH VÄŽŇOV

IČO: 37796542 DIČ: 2021593816

Nám. Sv. Egídia 102/10, 058 01 Poprad

Tel: ++421 52 7722626, ++421 903 142771

email: szcpv@szcpv.org

<http://www.szcpv.org>

Vážený pán

Predseda Správnej rady Ústavu pamäti národa

Mgr. Jerguš Sivoš, PhD.

Ústav pamäti národa

Miletičova 19

P. O. Box 29

820 18 Bratislava 218

podatelna@upn.gov.sk

viera.sotkovska@upn.gov.sk

Žiadosť o ukončenie necitlivého prístupu ÚPN k prejednávaniu žiadostí obetí komunistického režimu a iniciovanie novelizácie zákona o protikomunistickom odboji

Vážený pán predseda Správnej rady Ústavu pamäti národa, dovoľte mi popriať Vám v mene nášho združenia veľa síl pri plnení poslania a úloh Ústavu pamäti národa. Priali by sme si, aby ste sa svojej funkcie zhostili s rovnakou odvahou a obetavosťou ako Vaši predchodcovia Ján Langoš, ktorý zahynul pri dopravnej nehode symbolicky cestou na súdne konanie vo veci žaloby proti ÚPN podanej evidovaným spolupracovníkom ŠtB a Ondrej Krajňák, syn bývalého politického väzňa, ktorého dôsledne hájenie historickej pravdy v spore s bývalým premiérom Českej republiky Andrejom Babišom viedlo k prijatiu hanebnej novely zákona, ktorá oklieštila právomoci a kompetencie predsedu ÚPN v súdnych sporoch s bývalými spolupracovníkmi komunistickej Štátnej bezpečnosti a v konečnom dôsledku ukončila jeho pôsobenie v ÚPN.

Pri príležitosti Dňa pamiatky obetí komunizmu ste 24. 6. 2022 pripomenuli, že sme sa doposiaľ nevysporiadali s tragickým obdobím komunizmu a obeť komunizmu sa nedočkali zadosťučinenia a spravodlivosti najmä kvôli presahovaniu ľudí bývalého režimu, ktorí naďalej pôsobili v súdnictve a prokuratúre.

Bohužiaľ sme nútení konštatovať, že politickí väzni a ich rodiny sa nedočkali zadosťučinenia a spravodlivosti v súčasnosti aj kvôli necitlivému prístupu Ústavu pamäti národa pri vybavovaní žiadostí oprávnených osôb o vydanie preukazu účastníka / veterána protikomunistického odboja po nadobudnutí účinnosti nešťastného a diskriminačného zákona č. 365/2020, ktorý vytvoril dve kategórie politických väzňov tým, že podmieňuje priznanie príplatku k dôchodku a finančného príspevku rozhodnutím ÚPN o vydaní preukazu veterána protikomunistického odboja.

Podrobnosti k traumatizujúcemu postupu ÚPN k obetiam komunizmu, ktoré už druhý rok čakajú na vybavenie ich žiadosti, sme uverejnili na našej webovej stránke v stanovisku k svojvoľnému výkladu zákona o protikomunistickom odboji

<http://www.szcpv.org/22/stanovisko.html>

Poukázali sme na to, že politickí väzni a ich rodiny sa stali obeťami snahy vlády o vysporiadanie sa s bývalým komunistickým režimom.

Hoci sa totalitný režim zrútil už pred vyše 32 rokmi, krivdy pretrvali dodnes. Takmer 10 000 príslušníkov komunistickej Štátnej bezpečnosti a funkcionárov Komunistickej strany stále poberá výsluhový dôchodok, zatiaľ čo ich obeť neraz žijú na hranici chudoby. Všetky pokusy o nápravu do roku 2020 zlyhali.

Vláda Igora Matoviča (OĽaNO) rozhodla, že to napravi obdobne ako to urobila Česká republika, Nemecko, Maďarsko, Poľsko a pobaltské štáty. V programovom vyhlásení uvádza, že **„presadí plošné zdanenie výsluhových dôchodkov bývalým príslušníkom komunistickej Štátnej bezpečnosti sadzbou 50 % na roky odpracované v ŠtB a zo získaných zdrojov navrhne vyplácanie osobitných príplatkov k dôchodkom pre politických väzňov, resp. ich manželky a manželov“**.

Poslanci Národnej rady schválili, aby veteráni protikomunistického odboja alebo ich príbuzní dostali jednorazový príplatok k dôchodku v symbolickej výške 1 989 eur. Súčasne im priznali zvýšenie príplatku k penzii zo súčasných päť na desať eur za každý mesiac obmedzenej slobody.

Zákon 365/2020 rozšíril okruh oprávnených osôb pre poberanie príplatku k dôchodku aj o kňazov a rehoľníkov, ktorí boli najmenej tri mesiace internovaní v centralizovaných kláštoroch.

Začiatkom marca 2022 však Ústavný súd na základe návrhu opozície rozhodol o pozastavení účinnosti zákona č. 283/2021 o odobratí nezaslúžených benefitov predstaviteľom komunistického režimu a má posúdiť či je v súlade s ústavou. Postup opozície je evidentným dôkazom, že na Slovensku prebieha skrytou formou boj o vysporiadanie sa s komunizmom.

Týmto sa zámer programového vyhlásenia vlády - vyplácanie príplatkov k dôchodkom politických väzňov zo zdrojov z odobratých nezaslúžených benefitov predstaviteľov komunistického režimu nenaplnil a obeť sa stali opäť politickí väzni a ich pozostalí, ktorí často aj vyše roka čakajú na vybavenie žiadosti podanej ÚPN o priznanie veterána protikomunistického odboja in memoriam, pretože vo väčšine prípadov žiadosti podávajú vdovy a deti. V prípade členov nášho združenia, ktorým ich otcovia - živitelia rodín zahynuli v pracovných táborech v bývalom ZSSR alebo počas transportu, títo žiadatelia ani nevedia kde a ako boli ich príbuzní pochovaní a sotva možno očakávať, že majú doklady o ich protikomunistickom odboji.

Po nadobudnutí účinnosti zákona č. 365/2020 a náraste počtu žiadateľov ÚPN a Ministerstvo spravodlivosti SR v snahe znížiť počet žiadostí a tým aj finančné náklady štátu zmenili kritéria pre priznanie postavenia účastníka a veterána protikomunistického odboja v rozpore s ustanovením § 6 zákona č. 219/2006 o protikomunistickom odboji neprípustnou retroaktivitou, ktorá je porušením základných princípov právneho štátu a hodnôt Európskej únie, ktorej členom je Slovenská republika.

ÚPN pri vybavovaní žiadostí účelovým arbitrárnym a zjavne retroaktívnym výkladom zákona aj naďalej spôsobuje prietahy v niektorých prípadoch trvajúce už viac ako jeden rok.

ÚPN od účinnosti zákona o protikomunistickom odboju v roku 2006 priznával postavenie účastníka protikomunistického odboja podľa § 5 zákona č. 219/2006 Z. z. každému, kto v rozhodnom období:

- bol členom ilegálnej organizácie alebo skupiny aktívne bojujúcej proti komunistickému režimu.
- sa účinne podieľal na vytvorení ilegálnej organizácie alebo sa aktívne zúčastnil na činnosti takej organizácie.

Podľa § 6 čl. 1 ÚPN priznával postavenie veterána protikomunistického odboja každému

- kto bol politickým väzňom alebo bol z politických dôvodov internovaný,
- alebo bol v období rokov 1948 až 1953 zaradený do vojenských táborov nútených prác,
- alebo bol v rokoch 1944 až 1946 civilnou osobou protiprávne násilne odvedenou do bývalého ZSSR a do táborov, ktoré mal bývalý ZSSR zriadené v iných štátoch.

ÚPN žiadosť odmietol len v prípade prekážok, ktoré boli uvedené v ustanovení § 9 zákona. Napríklad vedomá spolupráca s ŠtB, funkcia v KŠČ a ďalšie dôvody.

Na jednej strane je ÚPN pasívny k postupu opozície a vydaniu predbežného opatrenia, ktorým sa pozastavila účinnosť zákona o znížení výsluhových dôchodkov príslušníkov ŠtB a funkcionárov komunistického režimu a na druhej je mimoriadne aktívny pri hľadaní dôvodov ako znížiť počet schválených žiadostí o priznanie veterána protikomunistického odboja.

Vo viacerých prípadoch už vyše ročné prieskumy a odpovede ÚPN traumatizujú starých ľudí a sú doslova znevažovaním obetí komunizmu a stalinizmu. Skúste sa vžiť do cítenia príbuzného, ktorému zahynul manžel alebo otec v sovietskom gulagu ak dostane oznámenie ÚPN, že má po vyše 70 rokoch od jeho smrti predložiť doklady preukazujúce jeho protikomunistickú činnosť trvajúcu viac ako 12 mesiacov.

Existuje ešte väčší dôkaz ako smrť človeka v kontexte so zločinmi komunizmu a protikomunistickým odbojom?

Každý nevinný popravený alebo usmrtený v gulagu v dôsledku neľudských podmienok prispel svojou obeťou k celosvetovému zápasu proti komunizmu a nemožno preto jeho smrť považovať za zbytočnú a márnú. Zákon o protikomunistickom odboji práve preto v § 6 definoval politických väzňov, príslušníkov PTP a násilne odvečených ako súčasť protikomunistického odboja a priznával im prednostne postavenie veterána protikomunistického odboja.

Politickí väzni a obeť komunizmu stratili istotu a pocit, že ÚPN sa stavia za nich, pretože sa z neho stáva normalizačná a kádrovacia komisia ako v 50 rokoch alebo v období husákovskej normalizácie. Poslaním ÚPN je vyzdvihovať obeť komunizmu, podporovať ich a nie ich traumatizovať. Taktiež aj menovať tých, ktorí spôsobovali utrpenie a ľudské tragédie, čo sa žiaľ od hanebnej novely zákona o ÚPN nedeje.

Je poľutovaniahodné, že poslanci NR SR sa stotožnili s účelovým výkladom zákona o protikomunistickom odboji ministerstva spravodlivosti a ÚPN s neprípustnými prvkami zavádzania retroaktivity, čo je v právnom štáte popieraním ideálov novembra 1989.

Poukazujeme na to, že komunistický režim zatváral nevinných ľudí, len za prejav viery a označoval ich za nepriateľov ľudovodemokratického zriadenia, čo spočívalo len v tom, že nemali správny kádrový pôvod alebo boli veriaci a to najmä v 50 rokoch, kedy ešte neexistovala tajná cirkev, ktorej činnosť sa už považovala za trestný čin marenia štátneho dozoru nad cirkvou. Kňazi a členovia reholí sa v súlade s kresťanským učením ani nezapájali do priameho a otvoreného odporu proti komunistickému režimu v duchu, „*kto do teba kameňom ty do neho chleboť*“.

Novodobým kádrovaním ÚPN a Ministerstvo spravodlivosti spochybňujú rozhodnutia o súdnej a mimosúdnej rehabilitácii, keďže každý pre koho sa žiada priznanie postavenia veterána protikomunistického odboja bol bývalým režimom označovaný ako nepriateľ ľudovodemokratického zriadenia či nepriateľ socializmu, preto to nie je potrebné preukazovať.

Politickí väzni nemôžu za to, že aj po vyše 32 rokoch majú vplyv v štáte štruktúry bývalého režimu, ktoré sa postarali o svoje deti ako napríklad europoslankyňa Monika Beňová, ktorej obaja rodičia boli vyššími dôstojníkmi ŠtB, alebo syn bývalého komunistického ministra Ivan Lexa, čo je len špičkou ľadovca.

Dalo sa preto očakávať, že na zvýšenie príplatku k dôchodku politickým väzňom nebude možné za súčasného stavu v spoločnosti použiť finančné prostriedky zo zníženie výsluhových dôchodkov príslušníkov ŠtB a benefitov funkcionárov komunistického režimu.

Je preto nemorálne ak na to majú doplatiť obeť komunizmu a ich príbuzní, ktorí mali tú smolu, že nepodali ÚPN žiadosť po roku 2006 kedy bol prijatý zákon o protikomunistickom odboji a kedy bolo priznanie veterána protikomunistického odboja až do roku 2020 len morálnym zadost'učinením bez finančného benefitu.

Argument ÚPN, o vyššom počte žiadostí ako sa očakávalo neobstojí, pretože v dôvodovej správe k návrhu zákona sa rátalo s vyšším počtom žiadostí čo potvrdzuje aj stanovisko MF SR.

ÚPN, ktorý po prijatí zákona o protikomunistickom odboji konštatoval deficit vydaných preukazov, keďže z vyše 800 veteránov k augustu 2020 žila už len tretina, by mal privítať vyšší počet žiadostí a posudzovať tieto v zmysle zákona o protikomunistickom odboji tak ako to robil od roku 2006 do roku 2021.

Vážený pán predseda Správnej rady ÚPN, plne s Vami súhlasím, že po novembri 1989 presahovali v štáte exponenti bývalého komunistického režimu. To je zrejme aj príčinou, za účasti bývalých komunistov, prijatého zákona o súdnych rehabilitáciách č. 119/1990 Zb. a odlišnosti medzi Zákonom o protikomunistickom odboji prijatom na Slovensku a zákonom Zákon o účastníkoch odboje a odporu proti komunizmu prijatým v Českej republike, ktorý špecifikoval odboj a odpor proti komunizmu aj s použitím zbraní a výbušnín a z tohto dôvodu stanovil päť ročnú lehotu na podanie návrhov súdu na zrušenie tzv. zostatkových trestov, ktoré nespádali pod rehabilitáciu podľa zákona č. 119/1990 Zb, ako nedovolené ozbrojovanie, všeobecné ohrozenie a ďalšie.

Ak sa má Slovenská republika skutočne vysporiadať s komunistickým totalitným režimom nie je to možné bez odstránenie krívd spáchaných prísluhovačmi tohto režimu. Bránia tomu však zákony prijaté v minulosti, ako zákon o súdnych rehabilitáciách s ktorým úzko súvisí aj zákon o protikomunistickom odboji. Tak ako v prípade rodiny usmrteného Ondreja Brejku v roku 1980 pri pokuse o útek cez hranice, jeho rodina nemá nárok na odškodnenie keďže tieto obeť boli usmrtené v mladom veku a nemali manželky a deti. Rovnako je to aj v prípade zákona o odškodnení obeť okupácie 21. augusta 1968, ktorý sa nevzťahuje na príbuzných usmrtených ako napríklad 19 ročného Jozefa Bonka z obce Hôrka pri Poprade.

Predkladatelia Zákona 365/2020 síce rozšírili okruh oprávnených osôb pre priznanie postavenie účastníka a veterána protikomunistického odboja aj o kňazov a rehoľníkov, ktorí boli najmenej tri mesiace internovaní v centralizovaných kláštoroch, na druhej strane však ignorovali a naďalej ignorujú žiadostí o novelu zákona o protikomunistickom odboji podľa vzoru zákona prijatého v Českej republike tak, aby bolo daná možnosť v lehote piatich rokov podať súdu návrh na preskúmanie rozsudkov tzv. protištátnej trestnej činnosti podľa Hlavy 1, ako vyzvedačstvo, záškodníctvo alebo pokusy o prechod na západ účelovo kvalifikované ako trestný čin teroru, vrátane zrušenia s tým súvisiacich tzv. zostatkových trestov.

Konkrétne uvádzame prípad Jozefa Sakáča, odsúdeného v roku 1982 vojenským súdom za vyzvedačstvo a nedovolené ozbrojovanie k 13 rokom väzenia. Jozef Sakáč napriek tomu, že mal byť účastníkom súdnych rehabilitácii nebol rehabilitovaný a po 8 rokoch väzenia v najprisnejšej väznici v Leopoldove nemá nárok na odškodnenie a príplatok k dôchodku ako politický väzeň. K dnešnému dňu mu nebol ÚPN vydaný ani preukaz účastníka a veterána protikomunistického odboja.

Ďalším prípadom odsúdenia vojenskými súdmi, kde pôsobili aj po novembri 1989 najortodoxnejší exponenti komunistického režimu je prípad npor. Branislava Dluhoša, ktorý sa ako dôstojník ČSLA pokúsil o ojedinelý útek z komunistického Československa na 122mm samohybnú húfnicu Gvozdika. Vojenským súdom bol odsúdený k exemplárnemu trestu k 15 rokom za pokus o vyzvedačstvo a vyzradenie utajovaných skutočností spravodajskej služby NSR. Vyšší vojenský súd Trenčín mu trest len znížil tak, že hoci bol vo väzení 7 rokov rehabilitovali mu len 3,5 roka a zrušili tzv. rozkrádanie majetku v socialistickom vlastníctve, čím mala byť zrejme samohybná húfnica, ktorú v rozsudku ani nespomenuli a zamaskovali označením „vojenská technika“. Pôvodné odsúdenie za zbehnutie § 283 ods. 1. ods 2 a ods 3 Tr. zák. bolo zmenené na zbehnutie podľa § 282 ods. 2 Tr. zák. za čo bol uznaný vinným a odsúdený k trestu k trom rokom so zaradením do I. nápravno-výchovnej skupiny. Zároveň mu bol uložený trest straty vojenskej hodnosti. Paradoxné na tejto pseudorehabilitácii je, že už odsedel v III. nápravno-výchovnej skupine skoro 7 rokov. Týmto rozsudkom sa podstata nezmenila a hoci mu ÚPN priznal v roku 2015 postavenie veterána protikomunistického odboja naďalej ostáva vinným a pozbavený vojenskej hodnosti.

V záujme nápravy krívd je potrebné odstrániť neprimeranú tvrdosť zákona o súdnych rehabilitáciách, ktorý účelovo stanovil lehotu na uplatnenie nároku na odškodnenie len do roku 1994 a tak ako v prípade dcéry partizána a politického väzňa Pavla Lučanského Anny Jablonovskej, ktorej Slovenská republika priznala nedôstojný dôchodok 24 eur o čom sme informovali na našej webovej stránke. <http://www.szcpv.org/21/jablonovska.html>

Anna Jablonovská sa narodila ako jediné dieťa tri mesiace po zatknutí jej otca komunistickou Štátnou bezpečnosťou vo februári 1952. Ako člena partizánskej skupiny a účastníka SNP ho odsúdili za vykonštruované vyzvedačstvo k 18 rokom najťažšieho väzenia. Prvý krát videla svojho otca ako osemročná po jeho prepustení na amnestiu v roku 1960. Následky väzenia sa podpísali pod jeho zdravotný stav. Zomrel vo vojenskej nemocnici v Ružomberku na rakovinu žalúdka 18. júla 1975.

Plne rehabilitovaný bol spolu so štyrmi členmi partizánov z Važca až 8. novembra 1990. Hoci bol podľa zákona o súdnych rehabilitáciách rehabilitovaný medzi prvými, finančné odškodnenie za zničený život nikto z jeho rodiny nedostal. Jeho manželka zomrela v roku 1991 a jediná dcéra o nároku na odškodnenie nevedela. Zákon č. 119/90Zb. síce zo zákona obeť komunizmu rehabilitoval bez podania návrhu ale nárok na odškodnenie už zo zákona nepriznával.

V závere odôvodnenia rozsudku sa len stroho uvádzala veta: „***Po právoplatnosti tohto rozhodnutia môžu rehabilitovaní uplatniť nárok na odškodnenie na ministerstve spravodlivosti SR v Bratislave***“.

Zákon prijatý parlamentom v ktorom sedela väčšina bývalých komunistov bol účelovo navrhnutý tak, že súdy v poučení neuvádzali kto si môže uplatniť nárok v prípade smrti rehabilitovaného a o uplatnenie nároku sa mohlo požiadať len v lehote troch rokov. Takto sa mnohí z oprávnených osôb o svojom nároku na odškodnenie ani nedozvedeli ako to bolo aj v prípade Anny Jablonovskej, ktorá po smrti otca a matky bola oprávnenou osobou pre podanie žiadosti.

Vážený pán predseda Správnej rady ÚPN, v prípade Vášho záujmu Vám poskytneme bližšie informácie o týchto a ďalších prípadoch.

Váš predchodca Ondrej Krajňák sa usiloval o spojenie troch občianskych združení zastupujúcich na Slovensku politických väzňov a obeť komunizmu, čo sa žiaľ nepodarilo pre hlboké názorové rozdiely medzi týmito združeniami. K spoločnému stretnutiu na pôde ÚPN však nedošlo.

- Bohužiaľ združenie Politickí väzni - Zväz protikomunistického odboja považuje za skutočných politických väzňov hlavne tých, ktorí sa zasadzovali za slovenskú štátnosť po skončení 2. sv. vojny. Niektorí bývalí komunisti z čias normalizácie sú tolerovaní.
- Konfederácia politických väzňov Slovenska, ktorá vznikla s podporou KDĽAP z bývalého klubu kresťanský orientovaných politických väzňov ako reakcia na vplyv Mečiarizmu v pôvodnej KPVS, je zameraná prednostne len na prenasledovanie cirkvi a rehoľníkov.
- Svetové združenie bývalých politických väzňov ako nástupnícka organizácia združenia pôsobiaceho v Kanade a Švajčiarsku pred rokom 1989, ktoré sa snaží o presadzovanie záujmov všetkých politických väzňov a odporcov komunizmu bez rozdielu a segregácie, je pre svoje kritické postoje k privatizácii, finančnej oligarchii a pôsobeniu starých štruktúr v spoločnosti zaznávané a marginalizované.

Napriek týmto hodnotovým rozdielom by malo byť v záujme ÚPN, aby združenia v záujme zachovania historickej pamäte a z úcty k obetiam komunizmu našli cestu k zjednoteniu.

S úctou

František Bednár
predseda SZBPV

